Jolsvai András

# *Minden gromek és papinek*

**9.**

Egy dologért lehetek igazán hálás a szüleimnek, ez a májusi születésnapom. illetve lehetnék, ha nem tudnám, hogy ezt a döntést nem ők hozták, előrelátóan, hanem a vakvéletlen. Ötvenöt szeptemberében kétnapos vállalati kirándulást rendeztek a Nehézipari Minisztérium dolgozóinak egy fonyód-bélatelepi üdülőbe, amely nem is olyan régen még cserkésztábor volt, apró faházakkal és hatalmas zászlórúddal, felvonulási térrel. Ott, az egyik faházban lettek a szüleim egymáséi, mely eseményben nem az egymás iránti olthatatlan vonzalom, sokkal inkább a körülmények játszottak szerepet. Apám egy kétszemélyes faház egyik ágyát kapta, a másikat a kollegája, Veszeli Laci. Veszeli a főosztály (oktatási, ha mindent tudni akarnak) Casanovája volt, szoknya nem mehetett el mellette következmények nélkül. Ezúttal is igyekezett megfelelni a róla kialakított képnek, ezért aztán sötétedés után megkérte apámat, sétáljon egy-két órát a környéken, amíg ő teszi a szépet a Szentesiné elvtársnőnek. Apám zokszó nélkül engedelmeskedett, de aztán egy váratlan vihar visszakergette a táborba, ahol bemenekült az első útjába akadó faházba. Odabent aztán kiderült, hogy ez a faház ötven százalékig a Szentesiné elvtársnő ideiglenes otthona, amelyet éppen elhagyott egy rövid időre a Veszeli kartárs kedvéért. A faház másik lakója anyám volt: leendő szüleim úgy gondolták, hogy ha összebújnak kissé, nem fáznak annyira.

Na, így születtem én. Ha csak ennyit tudnának rólam, már akkor se kellene csodálkozniuk, hogy fatalista vagyok: régóta úgy gondolom, hogy életünket a véletlen irányítja, mi legfeljebb annyit tehetünk, hogy ha ez a véletlen elénk sodor egy lehetőséget, megpróbálunk élni vele.

(Ha már így szóba került a fogantatásom ügye, elmondom itt, hogy a szüleim – vagy legalábbis az apám – alkalom szülte, egyéjszakás kalandnak szánta – ne használjuk a tervezte szót – ezt a faházas összejövetelt, másnap már helyreállították a korábbi kollegiális viszonyt – már amilyen egy főmunkatárs és egy gépírónő között létezhet –, de néhány hét után anyámnak szembe kellett néznie azzal a ténnyel, hogy terhes. Aztán apámnak is. Az első hökkenés után magától értetődően elindultak az abortuszigény irányába, de a hivatalos szervek a leghatározottabban elzárkóztak az engedély megadásától: a szocializmusnak minden leendő állampolgárra szükség van, mondották. Na, és ha ez nem volna elég,

következett még a közösség presszója: hogy a minisztérium presztízse és a szocialista erkölcs egyaránt azt kívánja, hogy leendő szüleim rendezzék rendezetlen kapcsolatukat. Apám kapálódzott, amíg tudott, hang nélkül elismerte az apaságot, és hajlandó lett volna gyermektartást fizetni a törvényes mértékben, de semmiképpen nem akarta elvenni anyámat, de a főosztályvezető tudomására hozta, hogy nincs menekvés: az esküvőt maga Kossa elvtárs is elengedhetetlennek tartja. Hogy megmézesítse a madzagot, a főosztályvezető (akit Mátrainak hívtak, de mindenki csak Bucinak szólította, a mozgalmi neve után) felvillantott egy lakáslehetőséget is: akkor költöztek a szüleim ebbe a házba. (De nem ebbe a lakásba, ahol én most lakom, hanem az elsőre, egy kétszobás leválasztásba: én már ide születtem.)

Mindezt természetesen nem a szüleimtől tudom, hanem Gyula bátyámtól – ő is csak akkor volt hajlandó elmesélni, amikor már az anyám is meghalt. A szüleim soha egyetlen szót nem beszéltek a korábbi éveikről, mintha az én születésem előtt nem is léteztek volna – pedig bizonyos értelemben éppen fordítva volt, akkor és azáltal szűntek meg (legalábbis külön-külön) létezni, amikor én megszülettem. Ezt persze csak jóval később értettem meg, mint ahogy azt is, hogy a szüleim nemcsak a korukat szégyellték ebben a rájuk kényszerített szerepben, hanem azt a meggondolatlan éjszakát is: egymás előtt éppúgy, mint a világ előtt. Nem csoda, hogy, mégha akartak volna is, nem nagyon tudtak felszabadultan szeretni: sem engem, sem egymást, sem a világot.

Elmúltam már harminc, amikor eszembe jutott, hogy megpróbálok nyomozni kicsit a szüleim múltja után. Az apám nyomára hamar rábukkantam: tanítóképzőt végzett, s a harmincas években a szocdem párt apparátusában dolgozott valami alacsonyabb beosztásban. Onnan is nősült, egy tagtársnőt vett el, egy lányuk született. A felesége zsidó lány volt, apám (az elvtársak segítségével) elrejtette őt és a lányát – négy-öt éves lehetett akkoriban a féltestvérem, Elvirának hívták – egy kolostorban, de hiába: elvitték őket, s egyikük se élte túl a deportálást. Úgy képzelem, apám sose bocsátotta meg magának, hogy nem tudta megvédeni őket: egész életében ezt az igazi családját gyászolta, és ezt, amibe velem és anyámmal keveredett, nem egy új élet kezdetének, esetleg kárpótlásnak tartotta, hanem árulásnak. Alig várta, hogy megszabaduljon tőlünk, akár a halála árán is.

Anyámról sokáig semmit sem sikerült megtudnom. Illetve azt, hogy egy kis Balaton-felvidéki faluban született, amelyet aztán a történelem (úgy értem, a németek és az oroszok, ebben a sorrendben) eltörölt a föld színéről – a templomok éppúgy eltűntek, mint a házak és az emberek.

Mire ez kiderült, Gyula bácsit se kérdezhettem már: elköltözött a ködbe vesző ősök után. Aztán (akkor már túl voltam a negyvenen is) bekopogott egy kopaszodó, sovány férfi az irodámba, és azt állította, hogy a testvérem: hogy neki is az anyám az anyja. Nemigen hasonlítottunk egymásra, legfeljebb a kék szemünk árulkodhatott volna a rokonságról – anyámnak (anyánknak) is ilyen volt. A férfit Őszi Gézának hívták, negyvenöt novemberében született, állami gondozásban nőtt fel, és semmit nem tudott a szüleitől, egészen addig, míg kilencven után nem lettek hozzáférhetőek a vonatkozó iratok. Akkor tudta meg, hogy anyám szülte, de az apai rovatban az állt, ismeretlen. Anyám lemondó nyilatkozata ott volt a kartonja mellett: Géza ezt úgy magyarázta, hogy anyámat (anyánkat) minden bizonnyal megerőszakolták a hódítók, s anyám látni sem tudta, látni sem akarta abúzusának következményét.

Hogy tényleg így volt-e, már sosem derül ki: azt persze értem, hogy a félbátyám ezzel a magyarázattal próbálta elviselhetővé tenni az elviselhetetlent. Egyszer-kétszer találkoztunk akkoriban, ő – esztergályos lett egyébként, egyedül élt, azt mondta, azért, mert nem akart gyereket –, mindig arra kért, meséljek anyánkról. Én nem akartam elszomorítani, összekapartam hát minden pozitívumot, ami anyámról eszembe jutott, de három találkozás után kifogytam a történetekből. Így aztán el is maradt hamar, én pedig egyszer s mindenkorra megelégeltem a családunk közelmúltját, és felhagytam a további kutatással.

**10.**

Mindig fáj valamim. Együtt élek a fájdalommal.

Nem tudom, mikor kezdődött ez a nyavalyázás, én még most is úgy emlékszem (és ami nagyobb baj, úgy tekintek) magamra, mint egy életerős, cselekvőképes, aktív férfira, pedig már régen nem vagyok az. Van néhány sztenderd betegségem, a magas vérnyomás, a reflux, az érelmeszesedés, az isiász, hogy mást ne mondjak, ezekre nyolc-tíz féle gyógyszert kellene szednem, ha volna rá pénzem. Aztán vannak az akut bajok, ezeket felsorolni is lehetetlen, a lényeg, hogy minden napra jut valami: felkelek, ülök az ágyam szélén, közben óvatos fejkörzésekkel próbálom a szédülésemet enyhíteni (most az éjszakai szédülésről beszélek, mert van másfajta is, a fülkristályos, majd mesélek arról is), és számba veszem azokat az új üzeneteket, melyeket a testem küld: ma fejfájással indulunk, azelőtt erre No-Spa-coffein kombót kevertem (kávét nem iszom, nem bírja a gyomrom a csersavat, mióta kigyógyultam a fekélyből), jelentkezik az ülőideg-gyulladás is (nyilalló fájdalom a jobb combom oldalán), és egy kis szapora szívdobogás. Ez még egészen bíztató indulás,

van, hogy sokáig fel se tudok kelni, vagy nem vagyok képes abbahagyni az allergiás tüsszögést, vagy ideiglenes kettős látásom lesz, az alattomos, rejtélyes, különös fájdalmakról nem is beszélve. Van például egy szúró fájdalom a baloldalamon, három-négy napig marad, olyankor kiegyenesedni se nagyon tudok, aztán hetekre eltűnik. Vagy van, hogy beáll a nyakam, és egész nap nem tudom mozdítani a fejemet: nem fordulok, hanem kanyarodom.

Na jó, ezt most abbahagyom: ki nem állhatom magam panaszkodó öregemberként. Ha valahol meghallom, amikor két-három öreg szivar a prosztatagondjaival dicsekszik egymásnak, azonnal továbbállok. A barátaimnak is megmondtam, hogy velem nem lehet effélékről társalogni: forduljanak orvoshoz.

Én egyébként már nem fordulok. Magánorvosra nincs pénzem, az állami egészségügy meg régóta reménytelen. Nemcsak a velem korúaknak, hanem azoknak is, akiknek tényleg van még veszítenivalójuk. Van egy gyerekkori barátom, akiből orvos lett, ma már nyugdíjas persze, és a demencia se kerülte el teljesen, de azért megőrizte kincstári optimizmusát, őt szoktam felhívni időnként, hogy a tanácsát kérjem. És ő tényleg ad valami használható tanácsot. Amikor például tartósan felkúszott a vérnyomásom, és megkérdeztem tőle, mit csináljak, azt rikkantotta a telefonba: – Ne mérd!

Na, ezt a tanácsát például nem fogadtam meg, minden reggel vérnyomásméréssel kezdődik, már, amikor sikerül kikecmeregnem az ágyból. Mióta anyagi okokból elköszöntem a vonatkozó gyógyszerektől, általában a sárga tartományban tartózkodik a mutató, azt már megszoktam, ha piros, akkor egy-két Cordafelex-permetet a nyelvem alá küldök, aztán jöhet a hideg zuhany. Dicsekedtem már vele, hogy nem félek a haláltól (azt persze nem tudom, hogy amikor eljön, hogy fogom viselni az utolsó perceket), sőt, voltaképpen a gyógyíthatatlan betegségektől se, azt hiszem, képes lennék méltósággal viselni őket, de azoktól a bajoktól, amelyek magatehetetlenné és kiszolgáltatottá teszik az embert, rettegek. Ezért vacakolok annyit a vérnyomással is, merthogy ez, mint tudjuk, az agyvérzés előszobája, és annál aztán nem tudok szörnyűségesebbet elképzelni, minthogy bénán, beszéd- és mozgásképtelenül vegetáljak évekig egy elfekvőben. Annál a halál is jobb, sokkal jobb.

Voltaképpen ezért fundáltam ki ezt az öngyilkosságot is annak idején, hogy megelőzzem ezt a csúfos véget. Persze, ha valami biztosítékot kaphatnék, hogy amikor eljön az ideje, méltósággal, emberi módon fejezhetem be, akkor nem kapkodnám el, hiszen szeretek élni. De hát ilyen biztosíték nem létezik, hiába teszel meg mindent: hiába étkezel egész-

ségesen, hiába kerülöd az alkoholt meg a cigarettát, hiába mozogsz eleget, és húzod ki magad, azért bármikor megüthet a guta: és ahogy haladsz előre az időben, egyre nagyobb lesz az esélyed erre.

Azért is találtam ki annak idején, az ötvenedik születésnapomon, hogy amikor már igazán nagy lesz a kockázat, elébe megyek a bajoknak és felkötöm magam. Persze, azért ravaszul terveztem ezt a menekülő útvonalat, eleve, hogy adtam magamnak még húsz évet – az akkor mérhetetlenül soknak tűnt: és a hetven, az meg mérhetetlenül öregnek. De azért komolyan gondoltam. És, higgyék el, nem volt benne semmi feltűnési viszketegség vagy önreklám, semmi púder. Nem is szóltam róla senkinek, csak szép nyugodtan végiggondoltam, mit kell majd elintéznem (bankszámla, jelszavak, kulcsok, végrendelet, effélék), mielőtt végleg eltűnök. Ma már ezzel se kell, kellene vesződnöm, nincs semmim és senkim, nincs, amit bárkire is hagyhatnék, és nincs senki, akire bármit is hagyhatnék. Irigylésre méltó helyzet. Voltaképpen csak egy logisztikai feladatom maradt: minél gördülékenyebben átgurulni a másvilágra, úgy, hogy másoknak minél kevesebb kellemetlenséget okozzak. Igaz, hogy most van egy kis kapkodás, mert egyelőre csak addig jutottam, hogyan nem tudok, hogyan nem akarok távozni, de a legjobb, végleges megoldás még nem rajzolódott ki. Persze, senki nem tesz majd szemrehányást azért, mert nem pont a születésnapomon fejezem be: egy-két nap már igazán nem számít. ez csak nekem fontos.

Vagy tíz évvel ezelőtt, még aktív koromban, megemeltem egy nagyobb virágládát, amely tele volt földdel és muskátlival, és mire letettem, egy terjedelmes hasfalsérvvel gazdagodtam. Öt napot töltöttem kórházban, de már a másodikon elhatároztam, hogy ilyesmi velem soha többé nem fordulhat elő. Pedig én még rendkívül szerencsés voltam, csak három hónapot vártam – nyitott sérvvel, éjjel-nappali sérvkötőhasználattal – a műtétre, amely elsőre sikerült, nem kaptam fertőzést, ételmérgezést, nem fáztam meg, gyógyultan távoztam tehát (ezt se sokan mondhatják el manapság), csak folyamatos megaláztatásokban volt részem: ha azt mondom, hogy semmibe vettek, felértékelem a helyzetet. Na, akkor döntöttem úgy, hogy elköszönök az egészségügytől. Nem ér nekem annyit az egész, hogy még egy kicsit húzhassam itt az időt.

Ez a taktika eddig bevált, s minden jól ment, leszámítva a leszámítandókat: ennél többet nem kívánhatok.